

Basisbehoefte aan Relatie

Voor veel leerlingen is lichamelijke opvoeding een van de leukste vakken op school. Dit geldt echter niet voor iedereen. Niet alle leerlingen nemen gemotiveerd deel aan de gymles. Toch doen veel van deze ongemotiveerde leerlingen wel mee met de activiteiten. Blijkbaar zijn er binnen de motivatie meerdere krachten werkzaam, die zorgen voor lesdeelname. In dit artikel wordt ingegaan op die verschillende krachten en wat je als docent kunt doen om de motivatie te verhogen.

TEKST MARIJKE SLOTBOOM FOTO'S HANS DIJKHOFF

Leerlingen blijken op verschillende manieren gemotiveerd te worden, om deel te nemen aan de les lo. Sommigen zijn intrinsiek gemotiveerd, omdat ze bewegen en sporten leuke activiteiten vinden (Ryan & Deci, 2000). Anderen zijn extrinsiek gemotiveerd, dat wil zeggen dat ze niet zozeer gemotiveerd zijn voor de activiteit zelf, als wel voor de doelen die ze denken te behalen door het doen van de activi-

De drie basisbehoeften zijn de behoefte aan autonomie, aan competentie en aan relatie.

teit. Bijvoorbeeld omdat ze een betere conditie willen opbouwen of omdat ze de leraar niet willen teleurstellen.

In de Zelfdeterminatie theorie van Ryan en Deci (2000) wordt gesproken van drie basisbehoeften die samen zorgen voor het ontstaan, voortduren en verbeteren van de intrinsieke motivatie. Deze drie basisbehoeften zijn de behoefte aan autonomie, aan competentie en aan relatie.

Motivatie

Dit artikel richt zich op de rol die de basisbehoefte 'relatie' speelt in een gemotiveerde deelname aan de les lo. Ryan & Deci (2000) onderzochten in hun Zelfdeterminatie theorie (ZDT) welke krachten er ten grondslag liggen aan de

verschuiving van de extrinsieke motivatie meer richting intrinsieke motivatie. De lijn waarlangs die verschuiving loopt, begint bij amotivatie (geen motivatie) en loopt via externe motivatie naar interne motivatie.

Juist bij extrinsieke motivatie, waarbij de motivatie van buitenaf komt, kunnen anderen, waarmee men een goede relatie heeft, een belangrijke rol spelen. Deze zogenaamde betekenisvolle anderen zijn bijvoorbeeld ouders, vrienden of de leraar. Mensen zijn namelijk sneller geneigd waarden en gedrag van anderen over te nemen, met wie ze zich verbonden voelen (Niemiec & Ryan, 2009). In een schoolsituatie betekent dit bijvoorbeeld, dat wanneer men zich verbonden voelt met de leerkracht lo, men beter zijn best gaat doen en meer waarde gaat hechten aan bewegen. Leerlingen voelen zich verbonden met de leerkracht wanneer ze het idee hebben dat de leerkracht hen mag, hen respecteert en hen de moeite waard vindt. Leerlingen die zich verbonden voelen met de docent, rapporteerden in onderzoek meer intrinsieke motivatie (Niemiec & Ryan, 2009). Anderen die aangaven dat gevoel niet te hebben, gaven vaker aan niet of extern gemotiveerd te zijn.

Feeling connected and important is not just a by-product of doing well in school; a sense of belonging or relatedness plays an integral role in children's motivational development.
Furrer e.a., 2003

Een goede relatie met de leerkracht leidt dan dus tot meer betrokkenheid bij de les. Die verbondenheid met de leerkracht is ook door Bergin en Bergin (2009) onderzocht. Zij vonden in meerdere onderzoeken bewijzen voor de positieve opbrengsten van een goede relatie tussen leerling en leerkracht (Vansteenkiste et al. 2006; Deci and Ryan 2000; Davis e.a., 2003). Leerlingen waren meer gemotiveerd voor school, haalden hogere resultaten en er was sprake van hoger emotioneel welbevinden, wat leidt tot hogere resultaten. Zij benadrukken het vreemd te vinden, dat scholen de nadruk blijven leggen op academische prestaties, daar volgens hen leren pas optimaal tot stand komt als er sprake is van verbondenheid met de leerkracht en de school. Meerdere onderzoeken bevestigen deze resultaten. Warme, ondersteunende relaties met leerlingen leiden tot meer betrokkenheid bij leertaken (Hughes, Luo, Kowk, & Loyd, 2008), betere resultaten (O'Connor & McCartney, 2007) en hogere sociale competentie (Murray, & Murray, 2004).

Gastheer

Wat betekent deze behoefte aan relatie voor de praktijk? Volgens Slooter (2012), de schrijfster van 'De vijf rollen van de leraar', begint verbinding maken al voordat de les begint. Niets nieuws onder de zon! Mooi is het dat zij de vergelijking maakt met een gastheer die mensen in zijn huis ontvangt. 'De rol van gastheer is om duidelijk te maken dat er absolute en positieve aandacht is voor de gast.' (p. 23). Iedere gast moet zich gezien weten en welkom voelen.

Een goede relatie met de leerkracht leidt dan dus tot meer betrokkenheid bij de les

Voorafgaande aan de les is dat ook een moment om af te stemmen op de groep. Hebben ze er zin in, wat is er gebeurd voorafgaande aan de les? Als je thuis gasten ontvangt laat je ze binnen en begroet je hen alle bij de deur. Slooter geeft aan dat de binnenkomst van de leerlingen het moment is om iedereen te begroeten en individueel contact te leggen. De rol van gastheer gaat volgens Slooter over in die van de pedagoog, zodra de les echt van start gaat. Het idee van de gastheer gaat echter op voor de hele les. Het is belangrijk te zorgen dat de gasten het naar hun zin hebben (goede sfeer in de gymles), uiteraard binnen de lesdoelstellingen, dat ze voldoende voorzien zijn (uitdagende vormen) en dat er voldoende te doen is (intensiteit). Een goede gastheer houdt dat gedurende het hele bezoek (les) in de gaten. Een goede gastheer legt contact met al zijn gasten.

Gastheerrol als basisinteractieprincipe

Van den Heijkant en van der Wegen (2000) hebben in hun methode voor video-interactie begeleiding expliciet gemaakt wat een goede leraar vaak onbewust al doet. Zij hebben deze vaardigheden de Basisinteractieprincipes genoemd. Deze principes geven invulling aan de gastheerrol gedurende de les. De vijf principes zijn initiatief volgen, ontvangstbevestiging, instemmend benoemen, beurt verdelen en leiding geven.

Initiatief volgen wil hier zeggen alles wat de leerlingen doen moet je waarnemen. Loopt het, lukt het, leeft het? Alleen waarnemen zorgt nog niet voor verbinding met de leerling. Door een reactie op het initiatief van de leerling ontstaat verbinding, ook wel genoemd ontvangstbevestiging. Instemmend benoemen staat voor het op positieve wijze benoemen wat er goed gaat. Dit kan in de vorm van een compliment voor een goede actie of goed gedrag

◀ Competentie

◀ Contact maken

- Gemeende complimenten geven.
- Een onderwijsleergesprek met leerlingen voeren over samenwerken en communiceren met elkaar.
- In gesprekken met leerlingen bewust het woord 'niet' zo min mogelijk gebruiken. Benoemen wat wél mag.
- Erkenning en acceptatie van de eigenheid van de leerling. *'Ik word ik in de ogen van een ander (Brinkgreve & Van den Bergh, 2009).*

Naast de kwaliteit van de interactie zijn ook meerdere mogelijkheden genoemd, die specifiek zijn voor lessen lichamelijke opvoeding.

- Het doen van samenwerkingsvormen in de les of tijdens een schoolkamp. Dit kunnen zijn groene spelen, teambuildingsactiviteiten, coöperatief leren, waarbij de nadruk gelegd wordt

Alleen waarnemen zorgt nog niet voor verbinding met de leerling.

- op de wijze van communiceren met elkaar.
- Oefening met elkaar doen met een visuele beperking, om vertrouwen in elkaar te kweken.
- Aan de hand van een sociogram een groepsindeling maken, waarbij sprake is van een opbouw. Eerst zit men in een groep met mensen met wie men graag samenwerkt, later komen daar anderen voor in de plaats die men niet positief maar ook niet negatief gekozen heeft en uiteindelijk komt men in een groep met leerlingen met wie men aangegeven heeft niet graag samen te werken.
- Leerlingen stimuleren en motiveren door zelf mee te spelen.
- De leerlingen zelf teams laten maken.
- Bij de keuze van de oefenstof rekening houden met hun belevingswereld. Bijvoorbeeld freerunning in plaats van turnen.
- Geblesseerde leerlingen betrekken bij de les, door ze scheidsrechter of coach te laten zijn.
- Naschoolse activiteiten organiseren.

Het was goed te merken dat er een hoge mate van betrokkenheid was onder de aanwezige docenten op de SPD-dag. Het delen van de good practices van hoe collega's als gastheer functioneren werd gewaardeerd en bood mogelijkheden om anderen hun repertoire te verrijken. Dank aan allen die een bijdrage geleverd hebben aan het delen van hun good practices. ■

Beurtverdelen is in de les te zien wanneer de leerkracht vragen stelt aan leerlingen. Het vijfde principe, leiding geven, vindt plaats waar de andere principes samenkomen.

Good practices

Op de schoolpracticumdocentendag (SPD-dag) van Fontys Sporthogeschool in 2014, hebben de docenten uit het werkveld elkaar inzicht gegeven in hoe zij als gastheer dagelijks invulling geven aan de drie basisbehoeften van de leerlingen (behoefte aan autonomie, competentie en relatie). Hieronder wordt verslag gedaan van de wijze waarop zij werken aan de basisbehoefte relatie met hun leerlingen, en de relaties van leerlingen onderling. Het is mooi om te lezen op welke wijze er aandacht besteed wordt aan een goede relatie in de les LO.

- In begin van het jaar samen gedragsregels opstellen, dit maakt de draagkracht van de afspraken groter en stimuleert verantwoordelijkheid voor het naleven van de regels.
- Ontvangen van de leerlingen bij de deur (gastheer zijn).
- De les starten in een kring in plaats van naast elkaar op de bank.
- De leerlingen altijd eerst met de voornaam aanspreken, waardoor de boodschap persoonlijker wordt.
- Small talk: interesse tonen in leerlingen, vragen naar persoonlijke situaties.
- Leerlingen meer verantwoordelijk maken voor elkaar door de leerlingen te leren hoe ze elkaar kunnen coachen.
- Het coachen kan uitgebreid worden met het beoordelen van elkaar met behulp van een beoordelingsrubric, waarin precies staat omschreven wat een leerling moet kunnen voor welk cijfer. Zo kunnen ze elkaar stimuleren een hoger cijfer te halen.
- Afspreken dat eerst klasgenoten aangesproken worden bij behoefte aan hulp. Daarna pas de leerkracht.
- Een veilige omgeving creëren, waarin fouten gemaakt mogen worden, waarbij niemand uitgelachen wordt.

Referenties

De referenties zijn te vinden op www.kvlo.nl

Contact:

m.slotboom@fontys.nl